

Warszawa, 14.01.2017.

dr hab. Grzegorz Godlewski, prof. UW
Instytut Kultury Polskiej
Wydział Polonistyki
Uniwersytet Warszawski

Opinia promotora na temat pracy doktorskiej Katarzyny Kułakowskiej
„Ruch teatralnej kontrkultury w Polsce z perspektywy doświadczeń jego uczestniczek”

Celem napisanej pod moją opieką naukową rozprawy doktorskiej Katarzyny Kułakowskiej jest prześledzenie i interpretacja doświadczeń uczestniczek kontrkulturowego ruchu teatralnego w Polsce. W ocenie doktorantki głównym wymiarem tych doświadczeń jest poczucie niespełnienia i niedowartościowania udziału kobiet w działaniach grup, które współtworzyły, a to poczucie stało się impulsem do własnych, samodzielnych przedsięwzięć artystycznych, których wspólnym rysem jest rozliczenie z dzielonym doświadczeniem i jego twórcze przetworzenie.

Problematykę tę autorka osadziła na zwięzłym, lecz wszechstronnym i kompetentnym przedstawieniu ruchu kontrkulturowego na świecie i w Polsce oraz wyrastającego z niego ruchu niezależnych teatrów. Jest to prezentacja oparta na solidnych podstawach historycznych, ale jednocześnie zorientowana na oświetlenie podjętego w pracy tematu: opis świata idei kontrkulturowych, ujmowanych w kategoriach etosu oraz utopii wspólnoty życia i twórczości, został skonfrontowany z praktyką działalności grup, podtrzymującą tradycyjną – podległą, bierną – rolę kobiet, zwłaszcza w sytuacji macierzyństwa, i nie oferującą im pełnoprawnych możliwości samorealizacji twórczej.

Tę ogólną diagnozę doktorantka dokumentuje poprzez przedstawienie sylwetek pięciu kobiet – wybitnych twórczyń teatralnych: Ewy Benesz, Anny Zubrzyckiej, Jolanty Krukowskiej, Ewy Wójciak i Erdmute Sobaszek. W tych *case studies* zajmuje się zarówno historią ich udziału w działalności zespołów, z którymi były związane, wraz z towarzyszącymi temu perypetiami życiowymi, jak i ich indywidualnymi projektami artystycznymi, które na różne sposoby artykułują i przekształcają te doświadczenia.

Sylwetki te autorka konstruuje korzystając z bardzo bogatych i wszechstronnych danych (w znacznej części samodzielnie pozyskanych) i posługując się wieloma komplementarnymi metodami analizy i interpretacji. Obok rozległych poszukiwań archiwalnych doktorantka przeprowadziła wyczerpujące wywiady ze swoimi bohaterkami oraz badania ich twórczości poprzez obserwację uczestniczącą. Nadrzędną perspektywą

interpretacyjną stała się tu antropologia doświadczenia, zgodnie z którą narracje postaci i ich prace artystyczne potraktowane zostały – zgodnie z koncepcją Victora Turnera – jako ekspresje doświadczenia. Stanowisko badaczki inspirowane jest antropologią empatyczną Ruth Behar, wraz z jej ideą „wrażliwego obserwatora”, a zwornikiem interpretacji stała się, zaczerpnięta od Rosi Braidotti, kategoria figuracji jako swoista forma rekonstrukcji podmiotowości.

Kończąca pracę „Próba syntezy” wydobywa wspólne rysy sylwetek bohaterek, odzwierciedlające zbiorczą kondycję kobiecych uczestniczek teatru kontrkulturowego i ujęte w nadrzędnej figuracji Błażnicy.

Rozprawa łączy perspektywy różnych dyscyplin: teatrologii i historii teatru, kulturoznawstwa i socjologii kultury, etnografii i antropologii kultury, teorii feministycznej; nie jest to jednak przykład podejścia inter- czy nawet transdyscyplinarnego, lecz raczej wyzyskanie postparadygmatycznego i postdyscyplinarnego stanu nauk humanistycznych i społecznych. Zgodnie z nim osią postępowania badawczego staje się zidentyfikowany problem poznawczy, którego wszechstronne opracowanie wymaga sięgania po wszelkie przydatne stanowiska, ujęcia i narzędzia, niezależnie od ich przynależności dyscyplinarnej czy metodologicznej. Wymaga to, rzecz jasna, wzmożonej kontroli teoretycznej całego procesu badawczego – i temu wymogowi doktorantka w pełni sprostała.

Istotnym walorem pracy jest szerokość horyzontów interpretacyjnych: autorka z jednej strony wykorzystowała szerokie spektrum stanowisk współczesnej humanistyki, które potrafiła zestroić tak, by ujawniały kolejne wymiary znaczeń interpretowanych doświadczeń; z drugiej strony – uruchomiła wiele szerszych społecznych i kulturowych kontekstów tych doświadczeń, co pozwoliło jej wykroczyć poza pole twórczości teatralnej i rzucić światło na ważne aspekty sytuacji kobiety we współczesnym społeczeństwie polskim.

Czynnikiem współdecydującym o wartości przedstawionych w pracy interpretacji jest, prócz niekwestionowanych kompetencji naukowych, szczególna wrażliwość autorki, pozwalająca jej wnikać w głębokie pokłady doświadczeń bohaterek i wydobywać z nich doniosłe treści, które nawet syntetyzowane nie ulegają zubożeniu ani redukcji. Odzwierciedleniem tej postawy jest styl wywodu: doktorantka śmiało – i celnie – sięga po środki obrazowe, a nawet literackie, łącząc je harmonijnie z precyzją i ścisłością dyskursu naukowego.

W mojej ocenie rozprawa doktorska Katarzyny Kułakowskiej jest wybitnym osiągnięciem badawczym: przedstawia wnikliwą diagnozę sytuacji kobiet nie tylko w kontrkulturowym ruchu teatralnym, ale i w szerszych rejestrach ich obecności w życiu społecznym. Czyni to w sposób wiarygodny poznawczo i sugestywny, w oryginalnej formule, opartej na nowatorskiej, celowo zaprojektowanej konstrukcji, czyniącym pracę – *last not least* – dziełem niezwykle atrakcyjnym czytelniczo, które również z tego względu w pełni zasługuje na publikację książkową.

